

VSNU

vereniging van universiteiten
association of universities
THE NETHERLANDS

Roadmap open access 2018 - 2020

Inhoudsopgave

Voorwoord Pieter Duisenberg
Met open vizier vooruit

3

Open access is de norm
Waar staan we nu?

5

Afspraken gemaakt voor de periode 2018 - 2020
De weg naar 2020

9

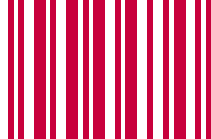
Publicatieplatforms
De regie bij onderzoek(ers)

15

Veel ondersteuning van experts uit het veld
De projectorganisatie

17

Voorwoord

Met open vizier vooruit

Voor u ligt het derde e-zine over open access. Dit e-zine brengen we uit aan het begin van een belangrijk jaar vol nieuwe onderhandelingen, onder andere met Elsevier. De aanleiding voor de derde editie is de presentatie van onze roadmap open access 2018 - 2020. De inzet van de Vereniging van Universiteiten (VSNU) is, samen met NWO/ZonMw en de KNAW, de komende periode gericht op het meenemen van alle onderzoekdisciplines en alle soorten publicaties naar 100% open access. Het ontwikkelen van onze eigen "rules of engagement" waar alle dienstverlenende partijen aan moeten voldoen, zal hierbij van grote toegevoegde waarde zijn. Voor beide onderwerpen zorgt de VSNU voor afstemming met partners in binnen- en buitenland. Met deze inspanningen zetten we een koers voort die ons tot nu toe al veel moois heeft opgeleverd.

Uit de cijfers blijkt dat Nederland de afgelopen tijd al goede open access-resultaten heeft neergezet, met een percentage van bijna 42% van de peer-reviewed artikelen van de Nederlandse universiteiten in 2016. Internationaal gezien is dit een goed resultaat, maar het is belangrijk dat nog veel meer publiek gefinancierde onderzoeken vrij beschikbaar komen. Voor wetenschappers wereldwijd zodat ze sneller elkaars resultaten kunnen vinden en gebruiken. Voor het bedrijfsleven om de innovatieve capaciteit te verhogen. En voor iedere geïnteresseerde, zoals de leraar, de patiënt of de ingenieur die kennis wil nemen van de laatste wetenschappelijke publicaties.

Het bereiken van 100% open access per 2020 is de ambitie in het Nationaal Plan Open Science waarvoor de VSNU zich vol overtuiging inzet. Het Regeerakkoord "Vertrouwen in de toekomst" (oktober 2017) onderstreept dit met de afspraak "Open science en open access worden de norm in wetenschappelijk onderzoek". Naast open access, wil Nederland ervoor zorgen dat onderzoeksdata beter kunnen worden hergebruikt en dat wetenschappers adequaat worden gewaardeerd en erkend voor hun bijdrage aan het open onderzoeksproces. Ook dit zijn onderwerpen waar de VSNU een belangrijke rol in speelt.

Ik ben ervan overtuigd dat we een verschil kunnen blijven maken en Nederland haar trekkersrol blijft spelen. Nederland staat voor ongeveer 3% van de wereldwijde wetenschappelijke tijdschriftpublicaties; dat klinkt bescheiden, maar het is een hoog percentage als je kijkt naar onze hoeveelheid onderzoekers. Nederlands onderzoek behoort tot de internationale top. Met onze 14 universiteiten staan we op één lijn in de onderhandelingen met de grote uitgevers, waarbij kostenbeheersing en een verdere groei in open access essentieel blijft. Onze organisatie van de onderhandelingen is toonaangevend voor buitenlandse universiteiten, en wij gaan met open vizier verder op de weg naar 100% open access. Zo zorgen we ervoor dat de waardevolle kennis uit onze universiteiten een positieve impact heeft op de hele samenleving.

Pieter Duisenberg
Voorzitter Vereniging van Universiteiten

Open access is de norm

Waar staan we nu?

De resultaten van publiek gefinancierd onderzoek dienen voor iedereen vrij toegankelijk te zijn. Universiteiten willen peer-reviewed artikelen van Nederlandse onderzoekers in 2020 standaard 'open access' publiceren. Met dit doel voor ogen heeft de VSNU na een oproep van het kabinet in 2013 een plan gemaakt.

"Internationaal gezien hebben de Nederlandse universiteiten een unieke aanpak gekozen", aldus Koen Becking, bestuurlijk hoofdonderhandelaar open access namens de VSNU en collegevoorzitter Tilburg University. Hij leidt in samenwerking met Tim van der Hagen, collegevoorzitter Technische Universiteit Delft, en Anton Pijpers, collegevoorzitter Universiteit Utrecht, de bestuurlijke onderhandelingen met de grootste uitgevers.

Foto: Ed van Rijswijk.

V.l.n.r.: onderhandelaars Koen Becking, Tim van der Hagen en Anton Pijpers.

Open access als onderdeel van de VSNU onderhandelingen vanaf 2014

november 2014

SPRINGER

Big deal: twee jaar 100% open access artikelen.

Laatste update: na 1 jaar verlenging in 2017 vanaf 2018 continuering big deal met 100% open access - akkoord op hoofdlijnen.

juli 2015

SAGE

Gedeeltelijke deal: twee jaar open access voor 20% van de gepubliceerde artikelen.

Update: Big deal met 100% open access van 2017 - 2019.

december 2015

ELSEVIER

Gedeeltelijke deal: drie jaar open access voor 10-20-30% van de gepubliceerde artikelen.

februari 2016

WILEY

Big deal: vier jaar 100% open access.

mei 2016

AMERICAN CHEMICAL SOCIETY (ACS)

Big deal: vijf jaar 100% open access.

juli 2016

TAYLOR & FRANCIS

Big deal: twee jaar 100% open access artikelen.

Update: Begin 2018 een hoofdlijnenakkoord voor verlenging voor drie jaar.

februari 2018

OXFORD UNIVERSITY PRESS & WOLTERS KLUWER

Voor deze twee uitgeverijen ligt een akkoord op hoofdlijnen in het verschiet; bij beide overeenkomsten zit hier – op een verschillende manier – open access in verwerkt.

Voor actuele informatie zie openaccess.nl.

“De succesfactoren van de Nederlandse aanpak zijn het feit dat de universiteiten één onderhandelingsblok vormen en zich gesteund weten door de politiek”. Becking verwijst hiermee naar het open access kabinetsbeleid dat in 2017 door het nieuw gevormde kabinet is doorgezet. Nederlandse universiteiten en de partners uit het veld zoals NWO/ZonMw, KNAW en NFU stemmen hun open access beleid op elkaar af, zodat er een duidelijk en eenduidig signaal uitgezonden wordt: open access is de norm; uiterlijk in 2020 voor 100% te realiseren.

Wat houdt open access nu eigenlijk in en voor wie is het van belang?

Het meeste onderzoek wordt publiek gefinancierd en moet daarom voor het publiek vrij toegankelijk zijn. Internet biedt de mogelijkheid om digitaal en ‘open access’ te publiceren. Nederlandse universiteiten zijn groot voorstander van open access en voeren hierover gesprekken met uitgevers. Resultaten van wetenschappelijk onderzoek worden gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften. Voor deze tijdschriften gelden doorgaans hoge abonnementskosten, waardoor alleen kapitaalkrachtige instellingen als universiteiten en ziekenhuizen daar toegang toe hebben.

Andere geïnteresseerden – leraren, patiënten, beleidsmakers of MKB-bedrijven – hebben geen vrije toegang. Nederlandse universiteiten stellen dat wetenschap geen luxegoed is, maar voor iedereen vrij toegankelijk (open access) en herbruikbaar moet zijn. Een groot gedeelte van het onderzoek is immers publiek bekostigd. Daarnaast is open access ook goed voor Nederlandse onderzoekers; open access publicaties zijn op internet beter vindbaar en worden daardoor vaker geciteerd.

Open access helpt:

- onderzoekers om hun onderzoek breder te verspreiden;
- artsen, behandelaars en patiënten bij het kennisnemen van de nieuwste inzichten in behandelwijzen;
- bedrijven bij het ontwikkelen en toepassen van innovaties;
- wetenschappers in ontwikkelingslanden om toegang te kunnen krijgen tot wetenschappelijke kennis;
- leraren en scholieren bij hun lessen en werkstukken.

Van oudsher onderhandelen universiteiten via hun universiteitsbibliotheken met uitgevers over abonnementen op wetenschappelijke tijdschriften. Zij sluiten zogeheten big deal-contracten voor een collectie/pakket van meerdere tijdschriften. Sinds het VSNU open access-project, verlangen de universiteiten de uitgeverscontracten uitsluitend als er open access wordt geboden zonder extra kosten voor onderzoekers. De resultaten zijn indrukwekkend: twee jaar bestuurlijke onderhandelingen zijn goed voor een aandeel van 20% in het totale percentage van 42% open access-artikelen in 2016 in Nederland. Naast de 20% open access-artikelen uit de big deal-onderhandelingen – ook wel aangeduid als ‘hybride’ open access is 9% goud open access en 13% groen open access.

Groen, goud en hybride open access

Groen open access

Groen open access gaat er van uit dat auteurs hun artikel zelf openbaar maken door hun manuscript in een (institutionele) repository te deponeren. Dat kan nu al bij de Nederlandse universiteiten. Vaak rust er wel een embargo op de definitieve versie van artikelen die zijn gepubliceerd bij een uitgever, maar de onderzoeker kan bijna altijd een pre-definitieve, nog niet opgemaakte versie, van zijn of haar manuscript in de repository deponeren (een zogenaamde auteursversie).

Goud open access

Bij goud open access worden publicaties direct online vrij toegankelijk beschikbaar gesteld via de platforms van uitgevers. In deze open access vorm betaalt de auteur (soms via onderzoek financier of instelling) vooraf om een artikel direct vrij toegankelijk beschikbaar te maken. Deze betaling heet APC ofwel Article Processing Charge.

Hybride open access

De Nederlandse onderhandelingsresultaten bieden uitsluitend auteurs van Nederlandse universiteiten een open access publicatie van hun artikel in een traditioneel tijdschrift. De andere artikelen uit dat tijdschrift zijn verder alleen toegankelijk voor abonnees. De basis van een dergelijk tijdschrift is het leesabonnement en voegt als optie toe dat een open gemaakt artikel ook voor niet abonnees toegankelijk wordt: een hybride vorm van toegang ontstaat op deze manier.

Nederlandse universiteiten staan er niet alleen voor. In 2017 is het Nationaal Plan Open Science (NPOS) ondertekend door tien coalitiepartijen. Ook binnen Europa wordt intensiever kennis uitgewisseld tussen universiteiten en politiek. In Duitsland wordt door een alliantie van Duitse universiteiten een vergelijkbare onderhandelingsaanpak gevolgd (zie een artikel in Nature). Brede steun voor open access is een belangrijke voorwaarde om open access internationaal als standaard te realiseren.

Afspraken gemaakt voor de periode 2018 - 2020

De weg naar 2020

De Nederlandse regering heeft open science op de politieke agenda gezet, eerst in 2013 nationaal en vervolgens in 2016 op Europees niveau tijdens het voorzitterschap van de EU. Om de Europese afspraken in Nederland te implementeren is in februari 2017 het Nationaal Plan Open Science ondertekend door tien partijen, waaronder KNAW, NWO/ZonMw en VSNU/UKB. Eén van de hoofddambities van het NPOS is 100% open access publiceren in 2020, dat wil zeggen wetenschappelijke publicaties (artikelen, (delen van) boeken, rapporten) die met publiek geld zijn gefinancierd, zijn vanaf 2020 voor iedereen waar ook ter wereld direct open toegankelijk om te kunnen raadplegen en te hergebruiken.

De VSNU/UKB is trekker van deze hoofddambitie en dat betekent dat zij de taak heeft om gezamenlijk beleid te initiëren en vervolgens te coördineren tussen de hoofdrolspelers in het veld. Samen met de meest betrokken partijen zijn afspraken gemaakt voor de komende periode 2018 - 2020. Dit gebeurt nog steeds onder de vleugels van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. In het regeerakkoord staat dat open access en open science de norm zijn van het wetenschappelijk onderzoek.

PROF. DR. STAN GIELEN,
NATUUR- EN TECHNISCHE WETENSCHAPPEN

**'Mijn publicaties
wereldwijd toegankelijk
dankzij open access'**

Open up to open access

Bekijk de mogelijkheden voor jouw favoriete tijdschrift
op de website van je UB of openaccess.nl

 openaccess.nl

PROF. DR. JOSÉ VAN DIJCK,
GEESTESWETENSCHAPPEN

**'Open access brengt mij
bij alle lezers, ook op
plekken waar toegang
niet vanzelfsprekend is'**

Open up to open access

Bekijk de mogelijkheden voor jouw favoriete tijdschrift
op de website van je UB of openaccess.nl

 openaccess.nl

De vier pijlers uit de eerdere strategische roadmap van de VSNU zijn de komende periode aangevuld met een vijfde, te weten "alternatieve publicatieplatforms".

De vijf pijlers van open access

Onderhandelen met uitgevers

De VSNU continueert de onderhandelingen met grote uitgeverijen waar de gelieerde instellingen contracten mee hebben lopen. De universiteiten willen dat de leescontracten volledig open access worden, zonder meer te gaan betalen. Dit geldt voor alle disciplines, waarbij we beseffen dat er verschillen zijn. De manier waarop we open access bereiken, kan daarom verschillend zijn.

Verschillen in publicatiecultuur

Enkele verschillen in publicatiecultuur die impact hebben op het realiseren van open access, ter indicatie:

- Artikelen met één auteur versus artikelen met meer auteurs, tot soms honderden auteurs.
- Publiceren van vooral artikelen versus publiceren van vooral boeken, bundels of andere vormen.
- Publiceren voor een puur wetenschappelijk publiek versus voor een gemengd publiek.
- Publiceren onder de druk van hoge impactfactoren versus zonder druk van hoge impactfactoren.
- Een sterk afgebakende onderzoeksgemeenschap met eigen tijdschriften en een vakvereniging of een meer diffuse onderzoeksgemeenschap.
- Artikelen publiceren in (gesloten) tijdschriften en/of in repositories en preprint servers als arXiv.org, bioRxiv.org en het SSRN (Social Science Research Network).
- Artikelen met korte halfwaardetijd versus artikelen met een langere halfwaardetijd, bijvoorbeeld in de geesteswetenschappen.
- Artikelen die vrij van rechten zijn versus artikelen waarin op onderdelen (bijvoorbeeld afbeeldingen of data) rechten van derden bestaan.

Buitenlandse samenwerking

Het is bijzonder belangrijk dat open access hoog op de politieke agenda staat en open science politieke prioriteit kreeg tijdens het Nederlands voorzitterschap van de Europese Unie. Universiteiten hebben een Europese lobby nodig, zowel om politieke druk op uitgevers te zetten als elkaar te informeren. Het is daarom evident dat de Europese lobby zich sterk maakt en onderhandelende universiteiten samenwerken teneinde open access ook internationaal hoog op de agenda te krijgen. De VSNU staat daar in Nederland niet alleen in. De partners NWO/ZonMw en KNAW agenderen diezelfde internationale samenwerking.

Deponeren

Alle universiteiten hebben eind 2016 een gezamenlijk deponeerbeleid omarmd om zo te zorgen dat de 100% ambitie in 2020 dichterbij komt. Daarbij voelt een universiteit zich verantwoordelijk om toegang tot haar eigen onderzoekoutput te waarborgen, en een deponeerbeleid ondersteunt dit. In de komende periode zal VSNU met haar landelijke partners nog meer de nadruk leggen op het belang van behoud in plaats van exclusieve overdracht van auteursrecht aan uitgevers. VSNU zal een toepassing van het recht op open access uit de auteurswet ontwikkelen (amendement Taverne, als clausule opgenomen in 2015).

Monitoren

De VSNU heeft de afgelopen periode samen met universitaire deskundigen definities opgesteld voor het monitoren van open access publicaties. Met behulp van deze definities hebben de universiteiten de eerste formele meting over 2016 opgeleverd aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen eind 2017, met als resultaat 42% open access artikelen in 2016 in Nederland. De VSNU zal in samenwerking met partners een verkennend onderzoek starten naar alternatieve methoden om de open access publicaties te monitoren. De ambitie blijft om alle partijen open access te laten registreren en monitoren volgens een eenduidige methodiek.

Alternatieve publicatieplatforms

Voor de periode 2018 - 2020 moet de onderhandelingspositie van de universiteiten verbeterd worden door de afhankelijkheid van de gevestigde uitgevers te reduceren. Het alternatief van een open infrastructuur voor open access lijkt een passend antwoord te bieden. Voor de leden van het NPOS is de crux om te beschikken over principes van open access om de markt sturing te geven zodat alternatieve en gevestigde aanbieders de juiste standaarden ontwikkelen.

De principes die aansluiten bij zowel open access als open data zijn uitgewerkt door Bilder e.a. (2015). De auteurs schrijven dat *"Everything we have gained by opening content and data will be under threat if we allow the enclosure of scholarly infrastructures. We propose a set of principles by which Open Infrastructures to support the research community could be run and sustained. – Geoffrey Bilder, Jennifer Lin, Cameron Neylon"*. Vervolgens stellen zij dat vertrouwen in een gemeenschappelijke infrastructuur het belangrijkste is en werken principes in de volgende drie gebieden uit: *"Running the infrastructure (governance), funding it (sustainability), and preserving community ownership of it (insurance)"*. Het actuele GO FAIR (Barend Mons e.a.) initiatief heeft Rules of Engagement voor alle betrokkenen in een federatieve data-infrastructuur gebaseerd op dit artikel. GO FAIR wil hiermee de belangen van de wetenschap bewaken door toetredingsregels te stellen voor een ieder die wil bijdragen aan een open data infrastructuur. Het ligt voor de hand om langs eenzelfde weg principes voor open access uit te werken.

Publicatieplatforms

De regie bij onderzoek(ers)

In 2017 zijn diverse initiatieven gestart waar de onderzoekers of financiers van onderzoek de controle over het publicatieproces naar zich toe trekken.

In Nederland is het meest recent gelanceerde initiatief dat van **Guy Geltner**, historicus bij de Universiteit van Amsterdam: ScholarlyHub. Geltner: "Wij streven naar een vorm van open access die maximale toegankelijkheid combineert met minimale kosten voor de onderzoeker en de maatschappij. Door digitale technologie kan publiceren veel goedkoper worden gedaan dan in het papieren tijdperk het geval was." ScholarlyHub is eind 2017 gelanceerd en zoekt vooral fondsen om de stap naar livegang mogelijk te maken. "In 2020", aldus communications manager **Tashina Blom**, "willen wij het platform zijn waar gevestigde tijdschriften naar toe zijn overgegaan, of waar nieuwe starten. Ons platform zal cross disciplinair zijn, een plek om onderzoek en onderwijs te ontwikkelen, en data op te slaan." Volgens Geltner en Blom helpt het een platform als ScholarlyHub als de VSNU verder gaat met het bewust maken van het belang van open access bij onderzoekers en bestuurders. Ook de nieuwe focus in de roadmap om te kijken hoe deze alternatieve publicatieplatforms kunnen worden ondersteund, vinden zij belangrijk.

Een ander Nederlands initiatief is SciPost, ook van een hoogleraar van de Universiteit van Amsterdam, te weten **Jean-Sébastien Caux**. Net zoals ScholarlyHub is dit platform gevrijwaard van commerciële poespas. Caux: "Bij ons betekent open ook dat auteurs geen publicatiekosten hebben, dat het reviewproces open is en gewaardeerd wordt en dat ons financiële plaatje bekend is." SciPost is in het najaar van 2016 gestart en het eerst vlaggenschip SciPost Physics heeft in ruim een jaar tijd 70 publicaties gerealiseerd. Al vrij snel kreeg SciPost Physics het kwaliteitsstempel (Seal) van DOAJ (the directory of open access journals). "In 2020 kent SciPost Physics een hele brede set aan tijdschriften, waaronder lecture notes, proceedings of codebases, maar is SciPost ook uitgebreid naar andere wetenschapsdisciplines." Natuurlijk moet het geld wel ergens vandaan komen, beseft Caux. "Wij hebben SciPost supporting partners nodig. Deze partners financieren een stukje van onze operaties en infrastructuur - een veel aantrekkelijkere, goedkopere en duurzamere manier van financiering dan de huidige APC-modellen."

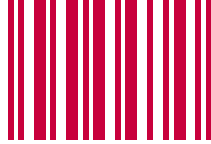

Een goed alternatief

Jean-Claude Burgelman, hoofd van de unit Open Data Policy and Science Cloud, DG RTD, bij de Europese Unie, hoopt dat de VSNU en Nederland vooral gaan kijken naar rewards en incentives. "Wanneer universiteiten gezamenlijk hierin optrekken, dan helpt dat. Meer in het algemeen is eensgezind optreden in een sterke strategie belangrijk voor de Europese doelstelling: *open access at the day of publication at a reasonable cost*. Universiteiten zijn een machtige speler. Waar de dijken nog niet gebroken zijn, is op het terrein van de incentives!" Recent zijn de terms of reference opgesteld voor het Europese publicatieplatform (zie de Information note, gepubliceerd op 21 december 2017). Het is de bedoeling dat de tender vroeg in 2018 opengaat. Burgelman: "Het publicatieplatform moet een echt alternatief zijn. Hoe dan ook wordt het een complementaire open access mogelijkheid. Het is voor de EU een zero sum game, want we moeten toch betalen voor open access publiceren. We willen op deze manier een goed alternatief bieden."

Veel ondersteuning van experts uit het veld

De projectorganisatie

Een projectorganisatie onder directe aansturing van het algemeen bestuur van Nederlandse universiteiten, met heel veel ondersteuning van experts uit het veld. Dat is de organisatie waarin programma-manager Robert van der Vooren de open access strategie neerzette, en daar zal de nieuwe programmamanager Wilma van Wezenbeek de komende twee jaar mee verder gaan.

Een effectieve onderhandelingsaanpak kun je organiseren door:

1. een uniek onderhandelingsmodel,
2. de politiek die meedoet,
3. trouw te blijven aan je principes, en
4. een onderhandelingsdelegatie met gewicht te kiezen.

Inspirerend voorbeeld

"Ik merk dat de organisatie van onze onderhandelingen een inspirerend voorbeeld is voor buitenlandse universiteiten", aldus Babs van den Bergh, directeur VSNU, over haar collega's binnen de EUA, een belangrijke Europese koepelvereniging van ruim 800 universiteiten. "Nederland is een klein land, met hecht samenwerkende universiteiten en een sterk bibliotheekconsortium. Dat gaf een goede uitgangspositie om ons idee succesvol te maken", zegt Robert van der Vooren.

Robert van der Vooren

Babs van den Bergh

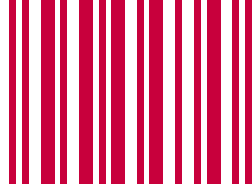
Iedereen is nodig voor 100% open access

“Dit zijn de jaren waar we het verschil gaan maken”, aldus Wilma van Wezenbeek, die de afgelopen jaren ook al meedraaide in het VSNU open access team. “Recent heb ik met mijn collega-directeur van de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam onze aanpak, gezien vanuit de bibliotheken, eens opgeschreven (zie preprint van artikel). We willen en moeten verder naar die 100% open access. En daar hebben we iedereen hard bij nodig, de onderzoekers zelf, de managers van afdelingen die moeten beseffen hoe belangrijk open science en open access is. De medewerkers van universiteitsbibliotheken, ICT, personeelszaken, juridische ondersteuning bij de instellingen. De collega’s bij Surfmarket en de instellingen waar we mee samenwerken in het bereiken van deze ambitie. En niet in de laatste plaats de uitgevende partijen.”

Wilma van Wezenbeek

VSNU

vereniging van universiteiten
association of universities
THE NETHERLANDS

Colofon

Dit is een uitgave van de VSNU. Meer informatie (nieuwsbrieven, factsheets en meer) kunt u vinden via www.vsnunl/openaccess.

Ontwerp en realisatie: Designwise.

Beeldmateriaal: Shutterstock, portretfoto's VSNU.

Voorgaande open access e-zines: Meer impact met open access! en Nederland gidsland naar open access.

Maart 2018